

אנו נושאים לפידים שלמה וורגן

שורשיהם של המשחקים האולימפיים הם ביוון העתיקה, ושם גם מקורם של אש המשחקים והלפיד האולימפי. כמו כל דבר אחר הקשור ליוון העתיקה, גם כאן אנו נדרשים לפתוח במיתולוגיה היוונית.

על פי המיתולוגיה היוונית לאחר שהאלים האולימפיים ניצחו את הטיטאנים הורה **זאוס**, ראש האלים, ל**פרומתאוס** ואחיו **אפימתאוס** לאכלס את העולם. אפימתאוס

פרומתאוס מעניק את האש לבני האדם.

השכיל לברוא בידי המגושמות רק חיות, והעניק להם בנדיבות רבה את המתנות שזאוס הקצה לשניים לצורך המבצע כולו – כנפיים, מהירות, פרווה וכדומה. פרומתאוס, לעומת זאת, העדיף איכות על כמות: הוא לש בסבלנות ובעדינות אדמה ומים עד שיצר מהם אדם בדמותם של האלים. מאחר וכל המתנות כבר בוזבזו על ידי אחיו, החליט פרומתאוס להעניק לאדם את מתנת האש, כדי לתת לבני האדם איזושהי עוצמה ראויה.

מתן האש לבני האדם היה נושא לריב מר בין זאוס לפרומתאוס. לא נכנס כאן לפירוט המחלוקת, ולעונש הנורא אותו ספג פרומתאוס בשל מתן האש לבני האדם. לעניינו די בכך שבסופו של דבר האש היא שלנו, כולה מתנת האל פרומתאוס.

הסיפור אודות פרומתאוס המעניק את האש לבני האדם לא צמח בחלל הריק: האש תפסה מקום חשוב ביותר בחיים הקהילתיים והאישיים באותם ימים. ברבים ממקדשי האלים ביוון העתיקה בערה אש תמיד, וכך, כמובן, גם במקדשי האלים זאוס ו**הרה** אשר במרכז אולימפיה.

אולימפיה היא המקום שבו נערכו המשחקים האולימפיים בעת העתיקה, והספורטאים היו נושאים את שבועת המשחקים במקדשו של זאוס, ליד הפסל הענק שלו – אחד משבעת פלאי העולם העתיק. בסך הכל נערכו המשחקים האולימפיים ביוון העתיקה 293 פעמים – החל בשנת 776 לפני הספירה וכלה בשנת 393 לספירה,

חותמת מאולימפיה לכבוד משחקי מינכן 1972, המראה את הדלקת האש.

פייר דה קוברטן – רביעייה לא מנוקבת

גלויות מירב שהונפקה לכבוד משחקי לונדון 1948 המראה את האש האולימפית (בגלויה ובבול). הגלויה הוחתמה במקום המשחקים בוומבלי, לונדון.

במרווחים של ארבע שנים. מדובר בתקופה מדהימה באורכה של כמעט 1,200 שנה! המשחקים הופסקו ובוטלו על ידי הקיסר הרומי **תאודוסיוס הראשון**, שראה בהם עבודת אלילים ופולחן פאגאני (תאודוסיוס הראשון היה הקיסר שאימץ את הנצרות כדת הרשמית של הקיסרות הרומית).

אחד הסמלים הבולטים של המשחקים האולימפיים בעת העתיקה היה האש האולימפית, אותה הדליקו במזבח באולימפיה פעם בארבע שנים, לקראת המשחקים. את האש הדליקו כוהנות, שהחזיקו מראות וכוונו את אור השמש, כך שיצית זרדים ועלים של עץ הזית.

במשך למעלה מ-1,500 שנה לא נערכו משחקים אולימפיים, עד שבשנת 1894 נוסד הוועד האולימפי הבינלאומי ביזמת הברון **פייר דה קוברטן**, הנחשב לאבי המשחקים האולימפיים בעידן המודרני. דה קוברטן הכניס שני שינויים מהותיים ביחס למשחקים האולימפיים הקדומים: ביוזמתו הוחלט, כי במשחקים ישתתפו נציגי כל העמים, ושהם יערכו כל פעם בעיר אחרת. המשחקים הראשונים בעידן המודרני נערכו באתונה בשנת 1896.

המנהג העתיק של הדלקת אש המשחקים האולימפיים חודש רק בשנת 1928,

למעלה: מרוץ הלפיד נולד
במשחקי ברלין, 1936.
למטה: קרל דיים.

מאז הפך מרוץ הלפיד האולימפי למסורת, והלפיד עושה את דרכו אחת לארבע שנים לעיר המארכת. בשנת 1948 הגיע הלפיד האולימפי ללונדון כשהוא חוצה את תעלת למאנש על גבי סירה. ארבע שנים מאוחר יותר, בדרכו להלסינקי, ערך הלפיד את טיסת הבכורה שלו. מסע הלפיד אל משחקי מונטריאול בשנת 1976 היה באמת יוצא דופן: האש האולימפית תורגמה לסיגנל רדיו אשר שוגר מאתונה ללווין בחלל ומשם לקנדה. עם הגיעו לקנדה הזין הסיגנל קרן לייזר, אשר הציתה מחדש את האש. בדרכו למשחקי סידני בשנת 2,000 נישא הלפיד על ידי צוללנים מתחת לפני המים, וכך זכה לראות מקרוב את שונות המחסום הגדולה.

במקביל להתפתחות מרוץ הלפיד עלתה גם חשיבותו של השליח האחרון במרוץ הלפיד, זה שזוכה להדליק את אש המשחקים באצטדיון. על פי רוב בוחרת המדינה המארכת להעניק את הכבוד לספורטאי עבר מצטיין שלה, אולם לעיתים נוספים גם שיקולים פוליטיים או מימד אנושי מיוחד. כך, למשל, בחרה אוסטרליה להעניק את הכבוד ל**לקתי פרימן** גם בשל מוצאה האבוריגיני.

במשחקי אמסטרדם. האדריכל ההולנדי **יאן וילס** תכנן בצמוד לאצטדיון האולימפי מגדל, שזכה לכינוי "מגדל מרתון". בראש המגדל הוצבה מעין קלחת, ועובד אלמוני של חברת החשמל של אמסטרדם הדליק בתוכה את אש המשחקים. מאז הפך מנהג זה למסורת, ואש המשחקים היא אחד מסמליהם הבולטים, בצד הדגל האולימפי עם חמש הטבעות השלובות.

בשנת 1936 נערכו המשחקים האולימפיים בברלין, והשלטונות הנאצים ניסו להפיק מהם רווח תעמולתי ככל שניתן. נשיא הועדה המארגנת של משחקי ברלין, **קרל דיים**, יזם את "מרוץ הלפיד". האש האולימפית הודלקה באולימפייה – באמצעות מראות ואור השמש – ב-30 ביוני 1936. משם הובלה האש באמצעות שליחים שנשאו את הלפיד האולימפי עד לאצטדיון של ברלין לאורך מסלול של 3,422 קילומטר. במרוץ השתתפו 3,422 שליחים – כולם בעלי מראה ארי – אשר כל אחד מהם נשא את הלפיד למרחק של קילומטר אחד בדיוק. אחרון השליחים נכנס לאצטדיון האולימפי ב-1 באוגוסט, יום פתיחת המשחקים, והדליק באמצעות הלפיד את אש המשחקים.

מאז הפך מרוץ הלפיד האולימפי למסורת, והלפיד עושה את דרכו אחת לארבע שנים לעיר המארכת. בשנת 1948

הלפיד עושה את דרכו במרוץ שליחים.

כולנו זוכרים את **מוחמד עלי**, הרועד ממחלת הפרקינסון בה לקה, אשר הדליק את אש המשחקים במשחקי אטלנטה בשנת 1996.

רגע הדלקת אש המשחקים הוא אחד מרגעי השיא של טקס הפתיחה. בעבר האש בערה בקדרה פשוטה, והדלקתה נעשתה בפשטות על ידי הטיית הלפיד. בעידן הטלוויזיה מארגני הטקסים מגלים דרכים יצירתיות יותר. באולימפיאדת ברצלונה 1992 הודלקה אש המשחקים באקט מבוים היטב של ירי חץ בוער (אותו הדליקו מהלפיד האולימפי) באמצעות קשת אל תוך הקדרה.

וכך, מידי ארבע שנים הלפיד האולימפי "רץ" באוויר, בים וביבשה, מגיע מאולימפיה לטקס הפתיחה ומדליק את מנהג אש המשחקים. מנהג יפה זה מסמל את הקשר בין המשחקים המודרניים לבין אלו אשר נערכו ביוון העתיקה, לפני כמעט 2,800 שנה.

במשחקים האולימפיים של 1948 האש בערה בקדרה בעלת עיצוב פשוט למדי.

דבר בולים אמריקאי המראה את מרוץ הלפיד. החותמת היא אחת מעשרות חותמות המתעדות את דרכו של הלפיד ללוס אנג'לס.

שלמה וורגן, גזבר איל"ת ומנהל המכירות הפומביות של האגודה, אוסף
אולימפיאדות, כדורסל וטניס. כתובתו למשלוח תגובות: vurgan@bezeqint.net